

VIJEĆE EUROPE

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET KOVAČ PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 503/05)

PRESUDA

STRASBOURG

12. srpnja 2007.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Kovač protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

- g. C.L. ROZAKIS, *predsjednik*,
- g. L. LOUCAIDES,
- gđa N. VAJIĆ,
- g. A. KOVLER,
- g. K. HAJIYEV,
- g. D. SPIELMANN,
- g. S.E. JEBENS, *suci*,
- i g. S. NIELSEN, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 21. lipnja 2007. godine donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 503/05) protiv Republike Hrvatske koji je 17. prosinca 2004. godine hrvatski državljani, g. Tomislav Kovač („podnositelj zahtjeva“) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“).

2. Podnositelja zahtjeva zastupao je g. B. Kozjak, odvjetnik iz Virovitice. Hrvatsku Vladu („Vlada“) zastupala je njena zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Dana 5. prosinca 2006. godine Sud je odlučio o zahtjevu obavijestiti Vladu. Primjenjujući članak 29. stavka 3. Konvencije, odlučio je istovremeno odlučiti o osnovanosti i dopuštenosti zahtjeva.

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

4. Podnositelj zahtjeva rođen je 1978. godine i živi u Virovitici.

5. U neko vrijeme u 2002. godini pred Županijskim sudom u Virovitici otvorena je istraga zbog optužbe za bludne radnje na štetu maloljetnice (dvanaestogodišnje djevojčice). Dana 22. travnja 2003. podnositelja zahtjeva saslušao je istražni sudac. Obaviješten je o tome da ima pravo na pravnog zastupnika, ali je odlučio braniti se sam. Dana 3. svibnja 2002. navodna žrtva M.V. dala je iskaz pred istražnim sucem u prisutnosti psihologa. Podnositelj zahtjeva, koji u toj fazi nije bio zastupan po odvjetniku, nije bio prisutan. Vlada je dostavila kopiju sudskog poziva poslanog podnositelju zahtjeva. U zapisniku s ročišta pred istražnim sucem navodi se da podnositelj zahtjeva nije prisutan, bez ikakvih daljnjih primjedaba glede razloga njegove odsutnosti. Zapisnik o iskazu M.V. glasi kako slijedi:

“Mene su moji roditelji i otac i majka poslali jednog dana kod Tome Kovača [podnositelj] po šteke cigareta i po naš bicikl koji su moji roditelji ranije posudili Tomi. Ja sam tako i otišla kod Tome i na sebi sam imala gaćice, štrample i hlače i imala sam neku majcu. Kada je to baš bilo ja se ne sjećam i ne mogu to danas reći. Kada sam ja tako došla u tu kuću gdje živi Tomo ja sam jedno vrijeme bila u radionici njegovog oca „Ferija“ i kada sam ja bila u toj radionici došao je u jednom trenutku i sam Tomo i mene je Tomo kasnije i odveo u svoj stan. U stanu kod Tome bli su njegova žena Danijela i njegov sin Željko. Kada smo mi tako došli u Tomin stan u jednom trenutku meni je Tomo rekao da ja moram ići u sobu i da će on mene u sobi pregledati i on me je slao u sobu. Ja nisam htjela ići u sobu i mene je tada Tomo sa kuhačom udario jedno dva puta po rukama i po ramenu. Njegova žena Danijela mu je govorila da me ne tuče pa je tada i Danijela dobila batina i nju je Tomo također sa kuhačom

udario po rukama, a Tomo je također sa rukama udario svog sina Željka. Mene je Tomo tada uhvatio za moju ruku i on me je jednostavno odveo u sobu i mi smo bili sami u sobi i tada je Tomo sa mene skinuo i povukao moje gaćice, štrample i hlače do koljena i zatim me je bacio na krevet i ja sam ostala ležati na leđima i tada me je Tomo dirao sa svojim rukama po prsima time da je zapravo Tomo sa rukama kružio po mojem gornjem dijelu tijela preko majce. Također me je sa rukama Tomo dirao po mojoj piši i meni je to Tomo radio jedno vrijeme. Meni je tada Tomo rekao da o svemu tome ne smijem nikome ništa reći. Kako je dugo to trajalo ne mogu reći. Uglavnom u jednom trenutku Tomo mi je rekao da se spremim, pa sam se ja i spremila i obukla i potom smo Tomo i ja izašli iz sobe i vratili se nazad u kuhinju gdje su bili Danijela i mali Željko. Mene je samo Tomo sa rukom dirao po mojoj piši, ali niti u jednom trenutku on nije stavljao svoj prst u moju pišu. Kada smo se vratili u kuhinju meni je Tomo dao nešto novaca i rekao mi je da si ja za taj novac nešto kupim i rekao mi je da ja idem kući i da on po meni neće poslati tati cigarete jer da bi ih ja mogla putem izgubiti. Ja sam se nakon toga vratila kući i kući sam dovezla bicikl od mojih roditelja. Kada sam došla kući mene su moji roditelji pitali da li ja želim večerati, ali ja nisam htjela jesti i otišla sam spavati. Ja mojim roditeljima ništa nisam govorila ni te večeri ni sljedećeg dana. Sljedećeg dana kad sam bila u školi po mene je došla moja mama i zajedno s njom je bio i Tomo i mene je moja mama vodila na policiju da ja tamo dadem svoju izjavu i da kažem što se dogodilo u stanu kod Tome. Ja sam na policiji izjavila da je mene dirao Tomo jer je tako doista i bilo. Ja inače pohađam 5. razred Specijalne škole i ja sam vrlo dobra učenica. Ja međutim ne znam ni čitati ni pisati, a brojati znam do deset. Ja nisam ništa mojim roditeljima govorila što mi je Tomo radio kada sam se vratila kući jer sam se bojala mojih roditelja i nisam im se usudila to reći.“

Zabilježeno je i da je kontakt s M.V. teško uspostavljen.

6. Dana 29. studenoga 2002. Općinsko državno odvjetništvo u Bjelovaru podignulo je optužnicu protiv podnositelja zahtjeva tereteći ga za bludne radnje na štetu maloljetnika.

7. Neutvrđenog datuma započelo je suđenje podnositelju zahtjeva pred Općinskim sudom u Virovitici. Dana 25. veljače 2003. raspravni sudac zatražio je mišljenje psihijatra o duševnom zdravlju i razvoju M.V. U izvješću, podnesenom 10. ožujka 2003., između ostalog navodi se sljedeće:

“...[M.V.] vesela je, znatiželjna sve dotiče i pita što je zanima, na način djeteta. Upadljivo odstupa od ponašanja koje bi bilo uobičajeno za tu kronološku dob. Tjelesno je zdrava i ne poboljeva. Na direktno pitanje koliko joj je godina odgovara „ Dvanaest, ne znam baš..daj mi tu olovku..pa sat..pa telefon...“ Ne zna nabrojati dane u tjednu, ne zna uopće brojati, ne poznaje slova, teško se potpisuje, automatski bez razumijevanja tog čina. Ne zna očitavati vrijeme sa sata. Zna reći adresu na kojoj joj stanuju roditelji. Voli se igrati telefonom.

O spornom događaju teško priča. Kao da se tek djelomično sjeća. Samo ponavlja kako je Tomo Kovač vikao i tukao je kuhačom, te da svoje dijete tuče tom kuhačom.”

8. Raspravni sud održao je ročište 22. travnja 2003. Pred raspravnim se sudom podnositelj zahtjeva branio poričući optužbe. Pozvana je i M.V. Tada je, u prisutnosti podnositelja zahtjeva, psihologa i zamjenika državnog odvjetnika, zabilježeno da M.V. ostaje kod iskaza što ga je dala pred istražnim sucem. Taj iskaz nije pročitao. M.V. je dodala da je popodne otišla u stan Kovačevih. Nitko, uključujući Franju i Tomu Kovača, nije joj dao nikakve novce. Zamjenik državnog odvjetnika potom je zatražio da se M.V. ispita u odsutnosti podnositelja zahtjeva. Taj je zahtjev prihvaćen i podnositelj zahtjeva udaljen je iz sudnice. Podnositelj zahtjeva, još uvijek bez pravnog zastupnika, nije uopće imao priliku unaprijed pripremiti pitanja za svjedokinju. Zapisnik s dodatnim iskazom M.V., danim u odsutnosti podnositelja zahtjeva, glasi kako slijedi:

“Bojim se Tome Kovača jer me isti stalno napada, govoreći mi da dođem kod tate, našto ja odgovaram da neću, a danas uoči glavne rasprave tj. ujutro isti mi je prijetio riječima kak ću dobiti batina kad se budem vraćala sa suda.”

Taj je iskaz potom pročitao podnositelju zahtjeva koji je zaniijekao da je prijetio M.V. i rekao da ju tog jutra prije dolaska na sud uopće nije niti vidio. Prisutni psiholog izjavio je da

intelektualna razina oštećene odgovara razini prosječnog djeteta od pet godina i četiri mjeseca.

9. Sud je uzeo iskaz i od partnerice podnositelja zahtjeva koja je izjavila da je M.V. rekla kako je bila gola s ocem podnositelja zahtjeva u njegovoj radionici prije nego što je došla u kuću. Saslušani su i ostali svjedoci, od kojih nitko nije vidio navodne radnje i koji su isključivo svjedočili o naknadnim događajima.

10. U svojoj presudi od 22. travnja 2003. Općinski sud u Virovitici proglasio je podnositelja zahtjeva krivim zbog bludnih radnji na štetu maloljetnika i osudio ga na zatvorsku kaznu u trajanju od šest mjeseci. Osudu podnositelja zahtjeva u odlučnoj je mjeri temeljio na iskazu što ga je M.V. dala pred istražnim sucem. Mjerodavni dio te presude glasi kako slijedi:

“Iz iskaza oštećenice proizlazi da je ista slikovito opisala događaj s okrivljenikom, navodeći da ju je okrivljenik prisilio da ode u sobu, udarajući je kuhačom po tijelu, a što da je primijenio i prema izvanbračnoj supruzi te je u sobi u cilju zadovoljavanja tjelesne pohote, zatražio od oštećenice da skine odjeću, rukama je dirao po gornjem i donjem dijelu tijela. U jednom trenutku naredio joj je da se obuče te joj zaprijetio da o navedenom ne smije nikome ništa reći.

Psihologijska obrada nad oštećenicom provedena je po proteku godine dana od navedenog događaja, a oštećenica i tada psihologu prilikom intervjua naglašava da je predmet razgovora događaj kada ju je okrivljenik dirao po tijelu.

Kada se ima u vidu ova konstantnost u iskazima oštećenice, a imajući u vidu da ista prema nalazu vještaka psihijatra uslijed svog psihičkog stanja i duševne nerazvijenosti nije bila u mogućnosti pružiti odgovarajući otpor, može se zaključiti da je okrivljenik postupao prema oštećenici na način kako se i navodi u optužnom aktu.”

11. U svojoj naknadnoj žalbi podnositelj zahtjeva, koji je sada imao branitelja, zaniijekao je optužbe protiv sebe i prigovorio da mu nije pružena prilika ispitati M.V. Osobito je tvrdio da je M.V. trebala dati iskaz u posebnoj sobi i da je taj iskaz trebao biti snimljen, kako bi ga on mogao preslušati. Uz to je istaknuo da zapisnik o iskazu što ga je M.V. dala pred istražnim sucem ne može nikako odgovarati onome što je ona zapravo rekla, jer način izražavanja iz zapisnika ne nalikuje načinu izražavanja dvanaestogodišnje djevojčice s duševnim smetnjama koja ne zna čitati ni pisati i koja ne zna imena niti jednog od svojih nastavnika. Podnositelj zahtjeva prigovorio je i da zbog svog niskog stupnja obrazovanja nije mogao zaštititi svoje interese i da mu je stoga od samoga početka postupka trebao biti dodijeljen odvjetnik.

12. Dana 26. lipnja 2003. Županijski sud u Virovitici odbacio je žalbu. U svom osvrtnu na prigovor podnositelja zahtjeva glede načina izražavanja koji se pripisivao M.V., Županijski sud je prihvatio da je tekst njezinoga iskaza sastavio istražni sudac i da bi iskaz bio zvučao puno uvjerljivije da su u njemu točno prenesene riječi M.V. Međutim, sud je utvrdio da taj propust ne predstavlja značajan postupovni nedostatak. Žalbeni se sud nije osvrtno na prigovor podnositelja zahtjeva da mu nije pružena prilika ispitati M.V., te se uglavnom usredotočio na pitanje pouzdanosti M.V. kao svjedokinje. Mjerodavni dio presude žalbenoga suda glasi kako slijedi:

“...imajući u vidu odredbu čl. 191. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (...), stoji žalbena tvrdnja da je na glavnoj raspravi održanoj 22. travnja 2003. godine, oštećenicu trebalo ispitati na način predviđen čl. 238. st. 5. ZKP-a, odnosno i čl. 119. Zakona o sudovima za mladež – ispitivanje oštećenice u drugoj prostoriji uz snimanje. Međutim, taj način ispitivanja svjedoka predviđen je jedino radi zaštite takvih svjedoka i nije uvjet za njegovu valjanost. Stoga ta povreda odredaba kaznenog postupka nije utjecala, a ni mogla utjecati na [prvostupanjsku] presudu.

Nasuprot žalbenim tvrdnjama, činjenično stanje je u pobijanoj presudi pravilno i potpuno utvrđeno. Osnovano je prvostupanjski sud poklonio vjeru dosljednom iskazu oštećenice i na temelju njega utvrdio odlučne činjenice u ovom postupku.“

13. Dana 30. srpnja 2003. podnositelj zahtjeva podnio je zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude Vrhovnom sudu Republike Hrvatske u kojem je tvrdio da mu je tijekom suđenja povrijeđeno pravo na obranu jer mu nije bilo dopušteno ispitati M.V. Dana 15. siječnja 2004. sud je odbacio zahtjev podnositelja zahtjeva utvrdivši sljedeće:

“...iz stanja spisa je vidljivo da je... optuženik odlukom vijeća privremeno udaljen iz sudnice za vrijeme ispitivanja oštećenice M.V., ali je nakon vraćanja u sudnicu upoznat sa sadržajem njenog iskaza, te je nakon toga mogao dati svoje primjedbe i postaviti pitanja. Zbog navedenog, privremenim udaljenjem iz sudnice nije povrijeđeno njegovo pravo na obranu na glavnoj raspravi.”

14. Podnositelj zahtjeva potom je podnio ustavnu tužbu protiv odluke Vrhovnoga suda u kojoj je naveo da mu je povrijeđeno pravo da ispita ili dade ispitati svjedoka, ponovivši svoje prethodne tvrdnje.

15. Dana 28. svibnja 2004. Ustavni sud Republike Hrvatske proglasio je tu tužbu nedopuštenom zbog toga što se ne tiče merituma predmeta. Ta je odluka punomoćniku podnositelja zahtjeva dostavljena 24. lipnja 2004.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

16. Mjerodavni dijelovi Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine”, br. 110/1997, 27/1998, 112/1999, 58/2002, 143/2002 i 62/2003) predviđaju kako slijedi.

Članak 248.

„(1) Svjedoci se ispituju svaki posebno i bez ostalih svjedoka. Svjedok je dužan odgovore davati usmeno.

(2) Svjedok će se najprije pitati za ime i prezime, ime oca, zanimanje, boravište, mjesto rođenja, godine života i njegov odnos s okrivljenikom i oštećenikom.

(3) Nakon toga svjedok će se upozoriti da je dužan govoriti istinu, da ne smije ništa prešutjeti i da je davanje lažnog iskaza kazneno djelo. Svjedok će se upozoriti i da nije dužan odgovarati na pitanja predviđena u članku 246. ovoga Zakona i to će se upozorenje unijeti u zapisnik.

(4) Pri ispitivanju maloljetne osobe, osobito ako je oštećena kaznenim djelom, postupit će se obzirno da ispitivanje ne bi štetno utjecalo na psihičko stanje maloljetnika.

(5) Ako se kao svjedok ispituje dijete oštećeno kaznenim djelom, ispitivanje se provodi uz pomoć psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe. Istražni sudac će naložiti da se ispitivanje svjedoka snimi video i zvučnom snimkom. Ispitivanje će se provesti bez nazočnosti suca i stranaka u prostoriji gdje se dijete nalazi tako da mu stranke mogu postavljati pitanja putem istražnog suca te psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe.

...“

Članak 346

....“

(3) Ako se kao svjedoka na glavnoj raspravi treba ispitati dijete oštećeno kaznenim djelom vijeće može odlučiti da ga izvan glavne rasprave ispita predsjednik vijeća. Ispitivanje djeteta uvijek će se obaviti uz odgovarajuću primjenu članka 248. stavka 5. ovoga Zakona.

...“

Na temelju članka 430. ako optuženik traži izmjenu pravomoćne presude po utvrđenju, od strane Europskog suda za ljudska prava, između ostalog i povrede prava na obranu, primjenjuju se pravila koja uređuju obnovu kaznenog postupka.

17. Mjerodavni dijelovi Zakona o sudovima za mladež („Narodne novine“, br. 11/1997, 27/1998 i 12/2002) glase kako slijedi:

Članak 117.

„Vijeća za mladež i suci za mladež sude odraslim počiniteljima za sljedeća kaznena djela na štetu djece i maloljetnika ... :

- bludne radnje ...“

Članak 119.

„(1) Kad postupaju u kaznenim predmetima protiv počinitelja kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, sudac za mladež i istražni sudac pri provođenju postupovnih radnji osobito će se obazrivo odnositi prema djetetu ili maloljetniku na čiju je štetu počinjeno kazneno djelo, imajući na umu njegovu dob, značajke njegove ličnosti, obrazovanje i prilike u kojima živi, kako bi se izbjegle moguće štetne posljedice na njegov odgoj i razvoj.

(2) Ako se kao svjedok ispituje dijete ili mlađi maloljetnik oštećen kaznenim djelom iz članka 117. ovoga Zakona, takvo se ispitivanje može provesti najviše dva puta. Ispitivanje se provodi uz pomoć psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe. Istražni sudac će naložiti da se ispitivanje svjedoka snima putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka, ispitivanja će se provesti bez nazočnosti suca i stranaka u prostoriji gdje se svjedok nalazi, tako mu stranke mogu postavljati pitanja putem istražnog suca, te psihologa, pedagoga ili druge osobe.

(3) Djeca i mlađi maloljetnici [u dobi od 14 do 16 godina] kao svjedoci oštećeni kaznenim djelom iz članka 117. ovoga Zakona, mogu se, umjesto u sudu, ispitati u svome stanu ili drugom prostoru u kojem borave ili u centru za socijalnu skrb. Pri ispitivanju svjedoka postupit će se na način propisan u stavku 2. ovoga članka.

(4) Kad je dijete ili mlađi maloljetnik ispitan primjenom odredbe stavka 2. i 3. ovoga članka, na glavnoj raspravi uvijek će se pročitati zapisnik o iskazu svjedoka, odnosno reproducirati snimka ispitivanja.

(5) Podaci prikupljeni putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka uništavaju se protekom roka od pet (5) godina od pravomoćnosti presude.

...“

PRAVO

NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. KONVENCIJE

18. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da mu je u kaznenom postupku koji se vodio protiv njega uskraćeno pravo na pošteno suđenje zbog toga što mu nije omogućeno postavljati pitanja M.V., kao svjedokinji protiv njega. Pozvao se na članak 6. stavke 1. i 3. (d) Konvencije, koji u mjerodavnom dijelu glase kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi...svatko ima pravo...da sud...u razumnom roku ispita njegov slučaj.

...

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

d) da ispituje ili dade ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe;

...“

19. Vlada je osporila tu tvrdnju.

A. Dopuštenost

20. Sud primjećuje da zahtjev nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

Tvrdnje stranaka

21. Vlada je ustvrdila da su domaća pravila koja uređuju svjedočenje djece i maloljetnika u kaznenom postupku u skladu s međunarodnim standardima za zaštitu takvih svjedoka. Prema domaćem pravu, takvi se svjedoci trebaju saslušati u zaštićenom okruženju u prisutnosti ovlaštenog stručnjaka, poput psihologa ili psihijatra, u odsutnosti optuženika, a njihov iskaz se snima. Kad je riječ o činjeničnom stanju ovoga predmeta, Vlada je ustvrdila da je M.V. prvi dio svoga iskaza dala u prisutnosti podnositelja zahtjeva, a u njegovoj je odsutnosti dala samo dodatni iskaz koji se odnosio na događaje koji nisu bili povezani s kaznenim djelom o kojemu je riječ. Međutim, podnositelj zahtjeva prigovorio je samo drugome dijelu iskaza M.V. Nadalje iako je obaviješten o svom pravu na pravnog zastupnika, podnositelj zahtjeva odlučio je zastupati se sam. Dakle, njegova prava na obranu bila su primjereno zaštićena. U potporu svojih tvrdnji, Vlada je citirala dijelove presude Županijskog suda u Virovitici od 26. lipnja 2003. koji se odnose na istinitost izjava M.V. i njenu umnu sposobnost da pouzdano ispriča događaje o kojima je riječ. I konačno, Vlada je ustvrdila da je postupak pred domaćim sudovima u cjelini bio pošten i u skladu s člankom 6. stavcima 1. i 3. Konvencije.

22. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da je u cijelome postupku jedini iskaz koji je M.V. dala glede događaja o kojima je riječ onaj što ga je dala pred istražnim sucem dana 3. svibnja 2002. u njegovoj odsutnosti. Suprotno tvrdnjama Vlade, M.V. nije dala iskaz u njegovoj prisutnosti na ročištu pred raspravnim sudom dana 22. travnja 2003. Na tom je ročištu tek rečeno, i to od strane raspravnoga suca, da M.V. ostaje kod iskaza što ga je dala pred istražnim sucem. M.V. nije ponovila taj iskaz na suđenju, niti je on pročitao. M.V. je potom dala svoj dodatni iskaz glede događaja tog jutra. Taj dodatni iskaz dan je u odsutnosti podnositelja zahtjeva, raspravni sudac mu ga je samo pročitao. Podnositelj zahtjeva doveo je u pitanje istinitost dodatnog iskaza, ali mu nije omogućeno dati primjedbe na prijašnji iskaz M.V. dan pred istražnim sucem jer mu nije niti pročitao. Uz to je ustvrdio da, zbog svoga niskog stupnja obrazovanja i složenosti i formalizma kaznenoga postupka, nije mogao shvatiti informacije što mu ih je dao raspravni sudac glede njegovoga prava na ispitivanje svjedoka, presumpcije nevinosti i njegovoga prava da se brani. Stoga su mu domaće vlasti na početku postupka trebale imenovati pravnog zastupnika. U svakom slučaju, podnositelju zahtjeva nikada nije pružena prilika ispitati M.V. ni na koji način.

Ocjena Suda

23. Sud ponavlja da jamstva iz članka 6. stavka 3. (d) Konvencije predstavljaju specifične vidove prava na pošteno suđenje utvrđenog u prvome stavku toga članka. Zbog toga će se prigovor ispitati na temelju te dvije odredbe zajedno (vidi, na primjer, *Yavuz v. Austria*, br. 46549/99, § 44 s dodatnim referencama, 27. svibnja 2004.).

24. Kad je riječ o okolnostima ovoga predmeta, Sud primjećuje da je iskaz što ga je dala M.V. bio praktički jedini dokaz na kojemu su se temeljila utvrđenja krivnje od strane sudova. Ostali svjedoci koje je saslušao raspravni sud nisu vidjeli navodne radnje i svjedočili su samo o naknadnim događajima. Žalbeni se sud uglavnom usredotočio na pouzdanost M.V.-inog iskaza, smatrajući da on ima odlučnu važnost u utvrđivanju krivnje podnositelja zahtjeva. Stoga je potrebno ispitati je li podnositelju zahtjevan na primjeren način omogućeno ostvarivanje njegovih prava na obranu u smislu članka 6. Konvencije, a u odnosu na iskaz što ga je dala M.V.

25. Sud na početku ponavlja da je dopuštenost dokaza pitanje koje se prvenstveno uređuje nacionalnim pravom te je ocjena iznesenih dokaza, u pravilu, posao nacionalnih sudova. Zadaća Suda je utvrditi je li postupak, uključujući i način izvođenja dokaza, gledano u cjelini bio pošten. U pravilu se svi se dokazi moraju izvesti u nazočnosti okrivljenika na javnoj raspravi, a radi kontradiktornosti postupka. To, međutim, ne znači da, da bi se priznao kao dokaz, iskaz svjedoka uvijek mora biti dan na sudu i javno; to se, osobito, može pokazati nemogućim u određenim slučajevima (vidi *Asch v. Austria*, presuda od 26. travnja 1991., Serija A br. 203, str. 10, § 27).

26. Sud nadalje ponavlja da upotreba iskaza dobivenih tijekom policijske istrage i sudske istrage u svrhe dokazivanja sama po sebi nije protuslovna stavcima 1. i 3. (d) članka 6., uz uvjet da su poštivana prava na obranu. Ta prava, u pravilu, zahtijevaju da se optuženiku na primjeren i pravilan način pruži mogućnost da ospori vjerodostojnost i ispituje svjedoka koji svjedoči protiv njega, bilo dok ovaj daje svoj iskaz ili u kasnijoj fazi postupka (vidi, između drugih izvora prava, *Isgrò v. Italy*, presuda od 19. veljače 1991., Serija A br. 194-A, str. 12, § 34; i *Lucà v. Italy*, br. 33354/96, §§ 40-43, ECHR 2001-II).

27. U odgovarajućim slučajevima, načelo poštenog suđenja nalaže da se interesi obrane dovedu u ravnotežu s interesima svjedoka ili žrtava koji su pozvani svjedočiti. U tom pogledu, Sud je uzeo u obzir posebne značajke kaznenog postupka koji se odnosi na seksualna kaznena djela. Žrtva takav postupak često doživljava kao teško iskušenje, osobito ako se protiv svoje volje mora suočiti s optuženikom. Te će značajke biti još naglašenije u predmetu u kojemu se pojavljuje maloljetnik. U ocjeni pitanja je li ili nije u takvom postupku okrivljeniku pošteno suđeno, moraju se uzeti u obzir interesi žrtve. Sud stoga prihvaća da se u kaznenom postupku koji se odnosi na seksualno zlostavljanje mogu poduzeti određene mjere u svrhu zaštite žrtve, uz uvjet da se takve mjere mogu uskladiti s odgovarajućim i djelotvornim ostvarivanjem prava na obranu. U osiguranju prava na obranu, od pravosudnih se tijela može zatražiti da poduzmu mjere koje će kompenzirati teškoće s kojima se obrana bori (vidi *S.N. v. Sweden*, br. 34209/96, § 47, ECHR 2002-V s dodatnim referencama).

28. Vraćajući se na činjenično stanje ovoga predmeta, Sud primjećuje da je M.V. dala iskaz pred istražnim sucem u odsutnosti podnositelja zahtjeva. Glede Vladine tvrdnje da je podnositelj zahtjeva bio pozvan na ročište pred istražnim sucem na kojemu je M.V. dala iskaz, treba primijetiti da Vlada jest dostavila preslik poziva poslanog podnositelju zahtjeva, ali nije dokazala da je podnositelj zahtjeva uistinu i primio taj poziv. Nadalje, zapisnik s tog ročišta ne sadrži nikakve primjedbe o razlozima odsutnosti podnositelja zahtjeva odnosno o tome je li dostava bila uredna. Iskaz M.V. zabilježen je zapisivanjem. Međutim, treba primijetiti da je način izražavanja u pisanom transkriptu njenoga iskaza veoma formalan i da taj iskaz sadrži složene rečenice koje nikako ne mogu odražavati njezin stvarni način izražavanja. U izvješću što ga je sastavio psiholog navodi se da je M.V. dijete s duševnim smetnjama koje se otežano izražava, ne zna čitati, pisati ni brojiti, i jedva se sjeća događaja o

kojemu je riječ; s tim u vezi, ona je samo ponavljala da ju je podnositelj zahtjeva udario drvenom žlicom kojom je bio udario i svoga sina. Stoga je očito da je iskaz M.V. svojim riječima sastavio istražni sudac, kao što je to Županijski sud u Virovitici potvrdio u svojoj presudi od 26. lipnja 2003.

29. Kad je riječ o ročištu održanom pred Općinskim sudom u Virovitici dana 22. travnja 2003., Sud na početku primjećuje da zapisnik s tog ročišta pokazuje kako M.V. nije ponovila iskaz što ga je dala pred istražnim sucem. Štoviše, njezin prijašnji iskaz nije ni na koji način reproduciran pred raspravnim sucem. Samo je zabilježeno da M.V. ostaje kod iskaza što ga je dala u istražnoj fazi postupka. Sud primjećuje da je i to zacijelo svojim riječima formulirao raspravni sudac, jer M.V. sigurno nije imala takvu sposobnost shvaćanja kaznenoga postupka i formalnog pravnog izraza. Stoga se ne može prihvatiti Vladina tvrdnja da je prvi dio iskaza M.V., koji se odnosio na događaje o kojima je riječ, dan u nazočnosti podnositelja zahtjeva. M.V. nije dala svoj iskaz u nazočnosti podnositelja zahtjeva i pred raspravnim sudom nije izjavila ništa što bi se odnosilo na događaje o kojima je riječ. Ona je samo pred raspravnim sucem dala još jednu izjavu koja se, međutim, nije odnosila na kazneno djelo koje se podnositelju zahtjeva stavljalo na teret. U svakom slučaju, čak je i ta dodatna izjava dana u odsutnosti podnositelja zahtjeva.

30. U tim okolnostima, Sud smatra da se za iskaz što ga je M.V. dala pred istražnim sucem, a koji je bio jedini izravni dokaz o činjenicama koje su teretile podnositelja zahtjeva, mora smatrati da je imao odlučnu važnost za utvrđenja krivnje podnositelja zahtjeva od strane sudova, unatoč činjenici da podnositelju zahtjeva nije ni u fazi istrage ni tijekom suđenja pružena prilika da ispita ili dade ispitati svjedoka. Sud primjećuje da podnositelju zahtjeva nije omogućeno promatrati na koji je način istražni sudac ispitivao dijete. To se, na primjer, moglo organizirati tako da podnositelj zahtjeva putem tehničkih uređaja promatra M.V. dok daje svoj iskaz u drugoj prostoriji. Nadalje, budući da iskaz M.V. pred istražnim sucem nije snimljen na video vrpcu, ni podnositelj zahtjeva ni suci raspravnoga suda nisu mogli promatrati njeno ponašanje tijekom ispitivanja i na taj način stvoriti vlastiti dojam o njevoj pouzdanosti (vidi *Bocos-Cuesta v. the Netherlands*, br. 54789/00, § 71, 10. studenoga 2005.). Podnositelju zahtjeva nije ni u jednoj fazi postupka pružena prilika da joj preko treće osobe postavlja pitanja. Dakle, nije mu pružena prilika ni da ospori njen iskaz. A ne može se niti reći da je raspravni sud pažljivo razmotrio iskaz uzet od M.V. budući da taj iskaz nije pročitan pred raspravnim sucem bilo u prisutnosti ili u odsutnosti podnositelja zahtjeva. Jedini dokaz glede iskaza M.V. o događaju o kojemu je riječ bio je pisani zapisnik koji je sadržavao njen iskaz pred istražnim sucem. Međutim, kao što je već rečeno, taj zapisnik nije autentična verzija njenoga iskaza prenesena njenim vlastitim riječima, već verzija koju je svojim riječima sastavio istražni sudac i to stilom koji nikako ne može odražavati način izražavanja M.V., pa stoga nije mogao pružiti cjelovitu i istinitu sliku ni raspravnom sucu ni sucima žalbenoga suda koji su naknadno ispitivali predmet.

31. I konačno, Sud primjećuje da se domaći sudovi, a osobito Županijski sud u Virovitici kad je postupao kao žalbeni sud, nisu obazreli na tvrdnju podnositelja zahtjeva da mu nije pružena prilika ispitati M.V. Sud uvažava to da organiziranje kaznenog postupka na način da se zaštite interesi veoma mladih svjedoka, osobito u postupcima u kojima se sudi za seksualna kaznena djela, predstavlja relevantan razlog koji treba uzeti u obzir u svrhu članka 6. Međutim, odsutnost bilo kakvog objašnjenja od strane domaćih sudova glede tvrdnje podnositelja zahtjeva da mu uopće nije pružena prilika ispitati M.V. o njezinom iskazu o kritičnom događaju ne može a da se ne promatra kao nijekanje podnositeljevih prava na obranu.

32. U tim okolnostima, Sud utvrđuje da se ne može smatrati da je podnositelj zahtjeva imao pravu i primjerenu priliku dovesti u pitanje izjavu svjedokinje koja je bila od odlučne

važnosti za njegovu osudu, pa prema tome nije imao pošteno suđenje (vidi *P.S. v. Germany*, br. 33900/96, §§ 29-31, 20. prosinca 2001.).

33. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. uzetog zajedno s člankom 6. stavkom 3. (d) Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

34. Članak 41. Konvencije propisuje:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarne pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Šteta

35. Podnositelj zahtjeva potražuje 50.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

36. Vlada je smatrala da je zatraženi iznos pretjeran, neutemeljen i nepotkrijepljen, te je ustvrdila da nema nikakve uzročne veze između povrede koja je predmet prigovora i potraživanog iznosa.

37. Sud ne može nagađati kakav bi bio ishod postupka da je on bio u skladu s člankom 6., pa se stoga dosuđivanje pravedne naknade može isključivo temeljiti na činjenici da podnositelj zahtjeva nije uživao jamstva iz toga članka. Sud prihvaća da je pomanjkanje takvih jamstava podnositelju zahtjeva, koji je osuđen na bezuvjetnu kaznu zatvora, nanijelo nematerijalnu štetu koja se ne može nadoknaditi pukim utvrđenjem povrede (vidi *Kuopila v. Finland*, br. 27752/95, § 42, 27. travnja 2000. i *M.S. v. Finland*, br. 46601/99, § 41, 22. ožujka 2005.) niti omogućavanjem podnositelju zahtjeva da prema nacionalnom pravu zatraži obnovu postupka (prema članku 430. hrvatskoga Zakona o kaznenom postupku). Sud, presuđujući na pravičnoj osnovi, podnositelju zahtjeva dosuđuje 1.000 EUR (tisuću eura) na ime nematerijalne štete, uvećanih za sve poreze koji bi se mogli zaračunati na taj iznos.

B. Troškovi i izdaci

38. Podnositelj zahtjeva potražuje i 8.660 eura za troškove i izdatke što ih je pretrpio pred Sudom i pred Ustavnim sudom.

39. Vlada je prepustila Sudu da ocijeni nužnost pretrpljenih troškova.

40. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu svojih troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno i nužno nastali i da su s obzirom na visinu bili razumni. U ovome predmetu, uzevši u obzir informacije koje ima i naprijed navedene kriterije, Sud smatra razumnim podnositelju zahtjeva dosuditi iznos od 4.000 EUR sa svih osnova.

C. Zatezna kamata

41. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. proglašava zahtjev dopuštenim;

2. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1., uzetog zajedno s člankom 6. stavkom 3. (d) Konvencije;

3. *presuđuje*

(a) da tužena država podnositelju zahtjeva treba, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, isplatiti sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u nacionalnu valutu tužene države prema tečaju važećem na dan namirenja

(i) 1.000 EUR (tisuću eura) na ime nematerijalne štete;

(ii) 4.000 EUR (četiri tisuće eura) na ime troškova i izdataka;

(iii) sve poreze koje bi se mogli zaračunati na te iznose;

(b) da se od protoka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na naprijed navedene iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećana za tri postotna boda;

4. *odbija* ostatak zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 12. srpnja 2007. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren NIELSEN
Tajnik

Christos ROZAKIS
Predsjednik